

hitellen yhä enemmän ihailijoita. Eikä ainoastaan työvään, vaan porvarienkin puolelta. "Kun tulee Piscatorin teatteriin, on pakko innostua", siihen tapaan alkoivat porvarillisetkin arvostelijat kirjoitella Piscatorin esityksistä. Monet työväänliikkeeseen sittemmin liittyneet ja siellä innolla toimineet nuoret ihmiset sanoivatkin, että heidän tiensä sosialismin oli kulkenut Piscatorin teatterin kautta. Mutta tärkeintähän oli kuitenkin se, että Piscator oli valloittanut jälleen kappaleen taiteen viljamaata työvälle — ja ihmiskunnalle. Omassa maassaan

hän oli luonut uuden teatterimuodon, uuden käsitteen — proletariteatteri.

Mutta tämä Piscatorin voitto velvoittaa kaikkia tovereita kaikissa maissa. Se velvoittaa meitä taistelemaan hellittämättömästi elämäkäsityksemme, marxilaisen elämäkäsityksen puolesta. Se teroittaa yhä uudelleen meidän mielimme, ettei meidän ole jätettävä ainoaakaan sivistystyön alaa itsellemme valloittamatta. Vastustajamme huutavat nyt meille: marxilaisuus on tuhoava, mutta me huudamme heille: marxilaista elämäkäsitystä syventämään, marxilaista taidekäsitystä syventämään!

Kaksikymmentä Vuotta Sitten

KESAKUUN 28 päivänä tuli kuluneeksi täsmälleen kaksikymmentä vuotta siitä tapauksesta, joka historiassa merkitään muistiin maailman suurimman sodan syttymisen välittömimpänä syynä. Silloin nimittäin eräs nuori serbialainen kiihkopatriootti ampui kaksi revolverin laukausta, surmaten Itävallan arkkiherttua Frans Ferdinandin ja hänen morganaattisen vaimonsa kreivitär Chotek'in. Tämän tapauksen seurauksena Itävalta-Unkari julisti sodan Serbiaa vastaan, joka sota ennen pitkää levisi maailmanlaajuisiksi.

Luonnollisesti ei tämänlainen tapaus voinut olla ainoana eikä varsinaisenakaan syynä maailmansotaan. Sen syttyminen ennemmin tai myöhemmin oli varma asia vaikkapa ei mitään kruunun perillistä olisi murhattu. Sytyttävänä tapauksena olisi yhä hyvin voinut olla joku muu. Riistojärjestelmän vallitessa maailman taloudessa olivat kansainväliset ja luokkienväliset suhteet kehittyneet siihen pisteeseen, että kamppailun täytyi leimahtaa ilmi liekkiin.

Kaikki kansakunnat olivat aseistautuneet hampaisiin saakka ja kaikki mahdolliset voimat oli koottu ja harjoitettu suursotaa varten. Rlisteroedut törmäsivät jyrkästi vastakkain maailman kaupassa, markkinoiden valtauksessa ja raaka-ainelähteiden valtauksessa. Samalla palkkatyöväestö rakensi järjestöjään ja kävi taisteluita työn riistoa vastaan. Se pyrki kehittämään niitä voimia ja toimintaorgaaneja joita olisi voitu käyttää hallitsevan luokan harjoittamaa työn tulosten anastusta kuin myöskin sen sotavarusteluja vastaan. Vississä määrin tämäkin kannusti hallitsevaa luokkaa varustautumaan. Sodan kautta se toivoi voivansa tuhota työläisten järjestöt ja niiden kautta rakennetut kansainväliset yhteydet.

Nämä olivat varsinaiset sodan syyt — mutta tässä kirjoituksessa ei ole tarkoituksena niiden perusteellinen selostelevinen. Käsittelemme vain sitä tapausta joka valmiiksi rakennetun sotarovion syytyi palamaan.

Serbiassa oli jo pitemmän aikaa kaksi sukua kamppailnut hallitusvallasta, nimittäin Obrenovich- ja Karageorgevich-suvut. Ensiksi mainittu suku nojasi Itävallan apuun turkkilaisia ja bulgarialaisia vastaan. Viimeksi mainittu suku taas oli ystävällisissä suhteissa Venäjän kanssa, saaden siltä tukea Itävaltaa vastaan. Vuotena 1903 murhasivat salaliittouneet upseerit Obrenovich-sukuun kuuluvan kuningas Alexanderin ja kuningatar Dragan, jolloin Karageorgevich-suku pääsi jälleen valtaistumelle, kuninkaaksi tullen Peter. Tämän jälkeen ryhdyttiin, etupäässä armeijan upseeriston keskuudessa, toimenpiteisiin Suur-Serbia-aatteen toteuttamiseksi. Siinä luotettiin Venäjän apuun.

Noin kuusimiljoonaa slaavilaista oli Itävallan alalaisina. Näiden asuman alueen liittäminen Serbiaan oli ensimmäinen tarkoituserä. Oli muodostettu "Kuolemanliiton" nimellä tunnettu salainen terroristijärjestö tarkoitusta varten. Sen toimesta murhattiin useita itävaltalaisia virkailijoita. Vuotena 1908 eräs sen miehistä yritti murhata keisari Frans Josef'in, mutta hänen laukauksensa osui harhaan ja hän ampui itsensä.

Itävallan hallituspiireissä käsitettiin serbialaisten suunnitelmien merkitseväisyys. Itävalta oli monista kansallisuuksista koottu laaja keisarikunta, mutta varsinainen hallitusvalta oli vain kahdella kansallisuudella, nimittäin saksalaisilla ja unkarilaisilla. Vahemmistökansallisuuksien keskuudessa oli siis suotuisa maaperä kapinallisten hankkeiden toteuttamiselle ja valtakunnan hajoittamiselle. Sen estämiseksi suunniteltiin Itävallan hallituspiireissä uutta poliittista järjestelyä, jonka mukaan slaavilaisista olisi muodostettu kolmas hallitseva kansallisuus valtakuntaan. Arkkiherttua Frans Ferdinandista tuli tämän suunnitelman edistämisen keskeisin henkilö.

Serbiassa taas käsitettiin että jos sellainen suunnitelma toteutetaan, tyydyttää se Itävallan slaavilaisla ainesta, joten sen kapinaan nostaminen ja siten Suur-Serbian muodostaminen käy mahdottomaksi.

maksi. Siksi otti "Kuolemanliitto" tehtäväkseen arkkiherttuan tuhoamisen.

Tehtävän suorittajaksi valittiin Gavriile Princip, nuori ja fanaattisesti patriottinen Bosnian serbialainen, joka asui Belgradissa. Keväällä, 1914, annettiin hänelle tehtävänsä ja toimintaohjeet. Tiedettiin että Itävallan sotaväen manoveerien aikana tulisi arkkiherttua saapumaan Sarajevoon. Silloin oli murha pantava toimeen. Principin kumppaneiksi valittiin kaksi muuta miestä: Cabrinovich, joka ennen oli ollut anarkisti, mutta yhtynyt sittemmin pan-slaavilaiseen liikkeeseen, ja eräs koululainen nimeltä Trifko Grabetz.

Ennen Sarajevoon lähtöään näillä miehillä teetettiin vala "Kuolemanliiton" johtajain edessä. Heidät vietiin mustalla verhotuun huoneeseen, jossa samoin mustalla verhotulla pöydällä oli ristiinnaulittu kuva, pääkallo, tikari, revolveri ja myrkkypullo. Valan teettäjät olivat mustissa kaapuissa ja mustat naamiot kasvoilla. Polvistuneina tehtävään valitut vannovivat — pyhän ristin, kultaisen vapauden, lämpöä antavan auringon, ravintoa kasvavan maan, taivaan jumalan, esivanhempainsa veren, kunniansa ja elämänsä kautta — kirjaimellisesti noudattavansa "Kuolemanliiton" antamia määräyksiä. Murhan toimituksessa tarvittavien aseiden lisäksi heille annettiin myrkkykapseleita ja ankara määräys, että heti tehtävänsä suoritettuaan on jokaisen nieltävä yksi niistä.

Tässä ilmenee eräs kuvaava puoli asiassa. Salaliiton varsinaiset johtajat pitivät huolen siitä että he itse pysyivät tuntemattomina ja siis turvattuina kaiken mahdollisen varalle. He esiintyivät tuntemattomiksi naamioituina murhaajia vannottaessaan. Näiden oli myrkytettävä itsensä, ettei heitä kiinni jouduttuaan voitaisi kidutuksilla pakottaa tekemään tunnustuksia ja antamaan ilmi ylempiään. Tämä on yleistä kaikille vallan tavoittelijoille. He ovat aina valmiita uhraamaan toisten henkiä tarkoitustensa toteuttamiseksi, mutta erittäin huolellisia omasta turvallisuudestaan.

Määrättyinä päivinä olivat murhaajat Sarajevossa. Koko pieni kaupunki oli manovereilla olevan sotaväen täyttämänä. Huolellisiin toimenpiteisiin oli ryhdytty odotetun arkkiherttuan — joka oli Itävalta-Unkarin kruununperijä — turvaamiseksi kaikelta väkivallalta. Hänen kaupunkiin tulonsa oli tarkasti suunniteltu. Ruhtinaallinen seurue oli ajava läheltä Miljacka-joen "omenalaiturin" ohitse kaupungintalolle.

Cabrinovichin osaksi oli tullut tehdä ensimmäinen yritys arkkiherttuan tappamiseksi. Pommeja mukanaan oli hän asettunut noin seitsemän katuneliön päähän kaupungintalolta. Hänestä seuraavana oli Princip, aseenaan revolveri ja vieläkin lähempänä kaupungintaltoa Grabetz, samalla tavalla aseistettuna.

Arkkiherttuan tuloa tervehdittiin kanuunain laukauksilla. Cabrinovich odotti pommeineen. Kun arkkiherttuan auto saapui hänen kohdalleen, heitti hän pommin. Se oli kuitenkin huonosti tähdätty; sattui auton keulaan, putosi kadulle ja räjähti vasta hetken kuluttua, haavoittaen seuraavassa autossa olevaa eversti Merizzia. Arkkiherttuan autossa ei kukaan loukkaantunut. Pommin heittäjä pakeni jonne, unhottaen myrkkykapselinsa. Hänet saatiin kiinni ja mahtaili hän olevansa "serbialainen sankari". Grabetz nähtävästi kauhistui tehtävänsä viime hetkellä ja pakeni.

Princip pysyi paikallaan. Mutta arkkiherttuan auto kiiti niin kovalla vauhdilla hänen ohitsean ettei hän ennättänyt ampuu.

Päästyään kaupungintalolle tahtoi arkkiherttua mennä tapaamaan eversti Merizzia, joka haavoittuneena oli viety kaupungin ulkopuolella olevaan sotilassairaalaan. Suunniteltiin ajettavaksi kovalla vauhdilla läpi kaupungin. Jos olisi ajettu tehdyn suunnitelman mukaan, ei Princip olisi saanut tilaisuutta ampumiseen. Mutta jostakin syystä kulkeutta johtava auto sattui ajamaan sille kadulle joilla Princip oli, poistuttuaan alkuperäiseltä paikaltaan.

Kruununperillisen auton saapuessa paluumatkallaan hänen kohdalleen hyppäsi Princip esille ja ampui kaksi laukausta, yhden arkkiherttua ja toisen hänen vaimoaan kohden. Kumpikin haavoittui kuolettavasti. Sitten, saamia määräyksiä noudattaen, ampuja nieli myrkkykapselinsa. Myrkkyy ei kuitenkaan ollut tappavaa. Hänet otettiin kiinni ja raivostunut väkijoukko oli vähällä repiä hänet kappaleiksi. Poliisi kuitenkin pelasti hänet väkijoukolta ja vankilassa pakoitettiin häneltä tunnustuksia jotka paljastivat serbialaisen salaliiton.

Ensimmäisenä seurauksena oli Itävallan sodanjulistus Serbialle ja ennen pitkää oli miltei koko maailma sodan pyörteissä. Näytti siltä että kaikki valtakunnat olivat ikään kuin odottaneet jotain tämänlaista tapausta; se antoi näennäisen syyntä niiden taloudellisten riisto- ja valtapyrkimysten ihmisteurastuksella ratkaisemiseen. Arkkiherttua Franz Ferdinandin murha ei ollut maailmansodan varsinaisen syy; se oli vain kipinä joka sytytti vuosien ja vuosikymmenien aikana kootun hirvittävän räjähdysainevaraston.

Kymmenlämiljoonia ihmishenkiä tuhottiin. Laskematon määrä ihmistyön hyödyllisiä tuotteita hävitettiin. Valtaistuimia ja valtakuntia romahteli. Mutta ne todelliset syyt, jotka maailmansodan aiheuttivat, eivät poistuneet, sillä maailman talousjärjestelmä säilyi vielä toistaiseksi entisellään. Ne syyt ovat edelleen vaikuttamassa ja voivat ennen pitkää aiheuttaa uuden, vieläkin hirvittävämmän maailmanpalon kuin oli se jonka sytyttävä kipinä viskattiin kesäkuun 28 päivän, vuotena 1914.